

حضور بانک‌های خارجی در مناطق آزاد، گامی نو در ارایه تسهیلات مالی

اشاره:

تأسیس مناطق آزاد تجاری - صنعتی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی و دانش فنی نوین جهت اصلاح ساختار اقتصادی و تولیدی در کشورهای روبه‌رشد از سه دهه پیش آغاز شد. تجربه‌های فوق در تأسیس این مناطق سبب شده که بسیاری از کشورهای در حال توسعه برای دستیابی به رشد و توسعه اقتصادی سریع و پایدار به ایجاد مناطق آزاد روی آورند.

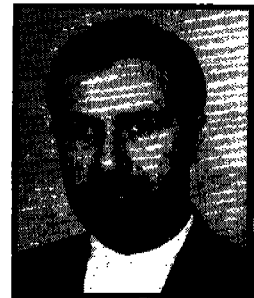
مناطق آزاد تجاری با پشت‌سر نهادن تشریفات اداری و قوانین دست‌وپاگیر، راه را برای سرمایه‌گذاری و رونق تولید و تجارت باز کرده است.

در ایران اسلامی، در جریان اجرای نخستین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، مناطق آزاد تجاری - صنعتی معرفی شدند و فعالیت در آنها روز به روز رونق بیشتری یافت.

با عنایت به موقعیت جغرافیایی خاص ایران در منطقه و ویژگی‌های مکانی مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور، دورنمای روشنی برای توفیق این مناطق در جذب سرمایه‌های خارجی، رشد تولید و صادرات و انتقال دانش فنی و فن‌آوری نوین جهان به درون اقتصاد ملی، در دسترس می‌باشد.

ایران در مرکز بازار پرتقاضای خاورمیانه و آسیای مرکزی قرار دارد و بر سر راه تجارت میان شرق و غرب واقع است. با این وصف سرمایه‌گذاری‌های تولیدی در ایران به‌ویژه در مناطق آزاد تجاری از شرایط رقابتی بهتری برخوردار است، می‌تواند منافع سرشاری را نصیب سرمایه‌گذاران کند و به رونق تجارت در منطقه کمک به‌سزایی نماید.

به‌منظور بررسی عملکرد مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران، دورنمای فعالیت‌های آتی در این مناطق و آخرین تحولات مناطق آزاد تجاری - صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی کشور، خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی»، با مهندس مرتضی الویری دبیر شورای عالی مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران گفت‌وگویی دارد که با هم می‌خوانیم.

مقررات مناطق آزاد تحت تأثیر تصمیم‌های روزمره یا لحظه‌ای برخی مسؤولان تغییر نخواهد کرد.

■ در صورت امکان در زمینه ایجاد شعب بانک‌های خارجی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران توضیحات بیشتری برای خوانندگان نشریه ارایه فرمایید. تاکنون چند بانک خارجی تقاضای تأسیس شعبه در مناطق آزاد ایران داشته‌اند؟

□ نظام پولی و ارزی شریان حیات

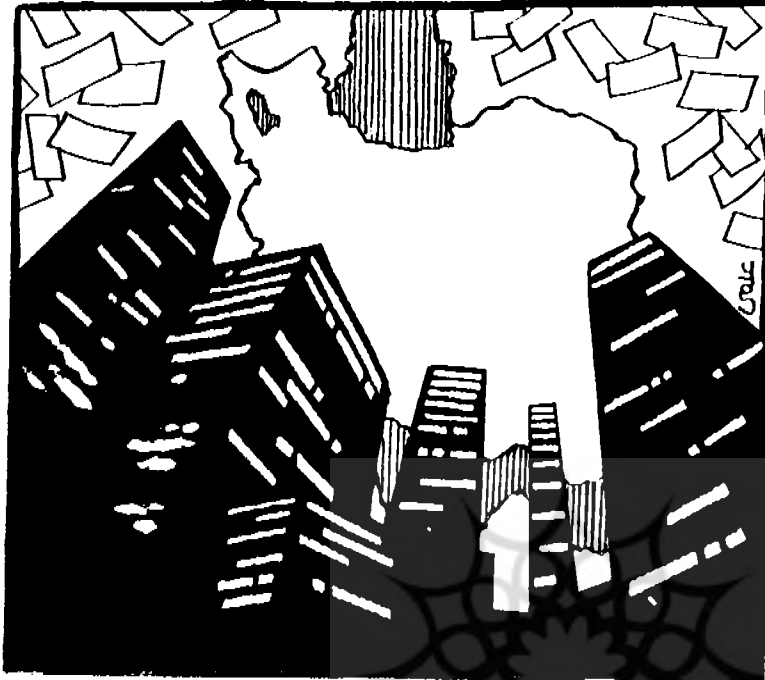
نیفتند. قوانین در جهت تصحیح و تکامل به‌پیش خواهند رفت و مقررات مناطق آزاد برای تسهیل سرمایه‌گذاری و دور شدن از تشریفات اداری، منافع سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان را تأمین خواهد کرد.

در این زمینه قوانین دیگر کشورها و تجربیات مناطق آزاد جهان بررسی شد تا مقررات مناطق آزاد ایران نیز تکامل پیدا کند و این اقدام در جهت تکامل و پیشرفت بوده است. سرمایه‌گذاران در مناطق آزاد تجاری ایران باید اطمینان داشته باشند که

■ با گذشت سه سال از فعالیت مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران، آیا به‌نظر جنابعالی تجدیدنظر در برخی مقررات و یا تکمیل آنها برای رونق فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری در مناطق مذکور ضرورت ندارد؟

□ ثبات قوانین و مقررات در مناطق آزاد به‌مفهوم تغییر ندادن آنها در جهت تصحیح و تکامل نیست، بلکه به این مفهوم می‌باشد که منافع تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران با تغییر قوانین به‌خطر

- ثبات قوانین مناطق آزاد به معنای تغییر ندادن آنها در جهت تصحیح و تکامل نیست، بلکه منافع تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران با تغییر قوانین نباید به خطر بیفتد.
- سرمایه‌گذاران در مناطق آزاد تجاری ایران باید اطمینان داشته باشند که مقررات مناطق آزاد تحت تأثیر تصمیم‌های روزمره یا لحظه‌ای برخی مسؤولان، تغییر نخواهد کرد.

اقتصادی است. مناطق آزاد ایران در گذشته در این زمینه نقص داشتند. بسیاری از سرمایه‌گذاران خارجی نیز تمایل داشتند با بانک‌هایی کار کنند که در کشورهای مختلف شعبه داشته باشند. نقص موجود سبب شده بود که برخی شرکت‌های ایرانی نیز برای استفاده از تسهیلات بانکداری کشورهای پیشرفته از شعب آن بانک‌ها در دبی استفاده کنند. با عنایت به این مسأله، لایحه‌ای در زمینه افتتاح شعب بانک‌های خارجی در مناطق آزاد، به مجلس شورای اسلامی ارایه شد که به تصویب رسید، اما شورای نگهبان قانون اساسی آن را تأیید نکرد و در نتیجه این لایحه به مجمع تشخیص مصلحت ارجاع شد که مورد تصویب قرار گرفت.

در این مصوبه سه نکته حایز اهمیت است. اول آنکه با تأسیس شعب بانک‌های خارجی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران، سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانند با اطمینان از آنکه بانک‌های طرف معامله‌شان در ایران نیز می‌تواند به آنها خدمات مالی ارایه کنند، به سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد ایران بپردازند.

دوم آنکه اجازه تأسیس بانک مشترک (با ۴۹ درصد سرمایه بخش خصوصی داخلی یا خارجی و ۵۱ درصد سرمایه دولتی) داده شد. بانک‌های معتبر خارجی می‌توانند با مشارکت با بانک‌های ایرانی و یا سازمان مناطق آزاد، بانک جدیدی در مناطق آزاد دایر کنند.

سوم آنکه، بانکداری برون‌مرزی در مناطق آزاد ایجاد می‌شود و بانک‌های

داخلی و خارجی می‌توانند شعب برون‌مرزی خود را در مناطق مذکور دایر کنند. بانک‌های برون‌مرزی فقط با ارزهای معتبر فعالیت خواهند داشت و اجازه فعالیت با ریال ندارند. مصوبه مجمع تشخیص مصلحت و تصویب آیین‌نامه اجرایی تأسیس شعب بانک‌های خارجی در مناطق آزاد، تحول بزرگی در فعالیت‌های بانکداری ایجاد می‌کند.

ذکر این نکته ضرورت دارد که تاکنون شش بانک معتبر بین‌المللی درخواست ایجاد شعب در مناطق آزاد ایران را ارسال کرده‌اند. آنها منتظر بودند که آیین‌نامه تأسیس شعب بانک‌های خارجی در مناطق آزاد تصویب شود تا فعالیت خود را آغاز کنند.

■ **با توجه به عملکرد سه‌ساله مناطق آزاد تجاری - صنعتی کشور،**

به‌نظر جنابعالی نقاط قوت و ضعف مناطق آزاد ایران چیست؟

□ مهمترین نقطه ضعف مناطق آزاد ایران کامل نبودن امکانات زیربنایی است. موفقیت منطقه آزاد گذشته از موضوع مکان‌یابی مناسب و قوانین و مقررات پیشرفته به تسهیلات زیربنایی آن نیز بستگی دارد.

مکان‌یابی مناطق آزاد ایران ایده‌آل بوده، اما لازم است قوانین و مقررات فراگیر و قابل تطبیق با قوانین دیگر کشورها در مناطق آزاد حاکم گردد و زیربنای مناسب نیز ایجاد شود.

مدیران مناطق آزاد در سه سال اخیر سعی کرده‌اند که مشکلات زیربنایی اقتصادی مناطق را برطرف کنند و تاحدودی نیز موفق شده‌اند، اما هنوز به نقطه مطلوب نرسیده است. با توجه به

تشکیلاتی کشور کرد. این اقدام سبب بیکاری چندصد هزار تن از کارکنان دولت می‌شود که در کنار آن شغلی برایشان تدارک دیده نشده است.

حالت ایده‌آل آن است که نظام کشور به سمت نفعی تشریفات اداری و تسریع صادرات تجهیز شود. تا زمانی که چنین زمینه‌ای وجود ندارد، دولت این اقدامات را در محدوده‌های معینی به نام مناطق آزاد به کار خواهد گرفت.

وضعیت فعالیت‌های اقتصادی و تجاری مناطق آزاد اکنون چگونه است و تا چه حد گرایش به تولید و پردازش صادرات وجود دارد؟

□ ارزش واردات مناطق آزاد تجاری ایران از نزدیک به یک میلیارد دلار در سال ۱۳۷۱ اینک به ۳۵۰ میلیون دلار (در سال) کاهش یافته است.

در سیاست‌های جاری تلاش شده که فعالیت مناطق آزاد از جنبه واردات خارج شود و به پردازش کالا و صادرات سوق یابد. همگام با روند کاهش واردات، صادرات آغاز شده و در نخستین سال عرضه کالاهای تولیدی مناطق آزاد کشور به بازارهای جهانی، محصولات زیادی صادر شده است. در حال حاضر حدود ۵۰ واحد تولیدی در مناطق آزاد ایران فعالیت دارند و محصولات آنها در بازارهای داخلی و خارجی عرضه می‌شود. حدود ۱۸۰ واحد تولیدی نیز در دست احداث (ساخت سوله و حمل ماشین‌آلات و...) می‌باشند.

اقدام دیگر ارسال اطلاعات مربوط به مناطق آزاد تجاری جهان از سوی نمایندگی‌های سیاسی ایران در کشورهای مختلف می‌باشد که از این اطلاعات استفاده می‌شود.

■ با توجه به ویژگی موقعیت راهبردی ایران در منطقه، آیا به نظر شما بهتر نیست که تمام خاک کشور منطقه آزاد اقتصادی اعلام شود؟

□ بنا به محدودیت‌های سیاسی و مشکلات اقتصادی خاص، در بسیاری موارد امکان منظور نمودن مقررات ویژه برای تمام کشور وجود ندارد. اما این حرکت را می‌توان در محدوده کوچک انجام داد.

برای مناطق مخصوصی در کشور می‌توان صادرات را تجهیز کرد، زیربنا و مقررات لازم را فراهم ساخت و با ارایه امتیازات ویژه، هزینه تمام‌شده تولیدات را کاهش داد. اما برای تمام کشور امکان پذیر نیست. برای مثال قوانین کار ویژه مناطق آزاد، رضایت کارگر و کارفرما را به همراه دارد اما تغییر قانون کار کشور، اعتراض‌های بسیاری دربر خواهد داشت. مثال دیگر آنکه نئورواید برای منطقه آزاد مفید است اما برای تمام کشور مقذور نمی‌باشد.

امکان ارایه انواع خدمات به عاملان اقتصادی در مناطق آزاد با استفاده از شمار اندک کارکنان اداری و رایانه‌ها وجود دارد، اما در سراسر کشور نظام اداری با ۳ میلیون کارگزار دولت اداره می‌شود و نمی‌توان اقدام به اصلاح اساسی ساختاری در نظام

رقابت مناطق آزاد ایران با مناطق آزاد منطقه (خلیج فارس) تلاش برای بهبود امکانات زیربنایی در رسیدن به نقطه مطلوب ضروری است. در سه سال گذشته ۴۵۰ میلیارد ریال برای ایجاد امکانات زیربنایی در مناطق آزاد ایران سرمایه‌گذاری شده که در حال به‌ثمر رسیدن است. سیر جذب سرمایه به مناطق آزاد نیز پیوسته در حال فزونی است و نشان می‌دهد که امکانات زیربنایی در توسعه مناطق آزاد نقش چشمگیری دارند.

■ ارتباط میان مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران و مناطق آزاد جهان تا چه حد برقرار شده است؟

□ مناطق آزاد ایران در دو سال اخیر به عضویت سازمان جهانی مناطق پردازش صادرات World Export Processing Zone Association (WEPZA) درآمده‌اند و به‌طور فعال در اجلاس سالانه آن شرکت دارند. در این اجلاس اطلاعات مربوط به مناطق آزاد جهان مبادله می‌شود.

علاوه بر آن ارتباط نزدیکی میان مناطق آزاد ایران و منطقه آزاد جبل علی وجود دارد. مسوولان منطقه آزاد جبل علی برای ساخت انبار در مناطق آزاد ایران اعلام آمادگی کرده‌اند. این انبارها برای ذخیره‌سازی کالا جهت ارسال به کشورهای آسیای مرکزی مورد استفاده خواهد بود. مناطق آزاد ایران نیز می‌توانند از تسهیلات بندری پیشرفته جبل علی در صورت لزوم استفاده کنند.

○ با تأسیس شعب بانک‌های خارجی در مناطق آزاد، سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانند با اطمینان از آنکه بانک‌های طرف معامله‌شان در ایران نیز می‌توانند به آنها خدمات مالی ارایه کنند، به سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد ایران بپردازند.

○ اجازه تأسیس بانک مشترک (با ۴۹ درصد سرمایه خارجی و ۵۱ درصد سرمایه ایرانی) صادر شد. بانکداری برون‌مرزی نیز در مناطق آزاد ایجاد می‌شود.

○ برای ایجاد امکانات زیربنایی در مناطق آزاد کشور در سه سال گذشته ۲۵۰ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری شده که در حال به ثمر رسیدن است.

○ مناطق آزاد ایران در دو سال گذشته به عضویت سازمان جهانی مناطق پردازش صادرات درآمده‌اند.

ترانزیت کالا در مناطق آزاد و مناطق ویژه اقتصادی فراهم است. واردات کالا به این مناطق بدون نیاز به ثبت سفارش و گشایش اعتبار صورت می‌گیرد و صادرات از این مناطق نیز به سپردن پیمان ارزی نیاز ندارد، لذا تولیدکنندگان بدون نگرانی از نحوه تأمین مواد اولیه و... می‌توانند کالا تولید و صادر کنند.

به سرمایه‌گذاران توصیه می‌کنم که از امکانات به‌وجود آمده در مناطق آزاد ایران بهره‌گیرند. مناطق آزاد ایران به‌زودی دروازه ورود کالا به کشورهای آسیای مرکزی خواهد شد. تولیدکنندگان مناطق آزاد می‌توانند با جذب کالاهای نیمه‌ساخته یا مواد اولیه کشورهای آسیای مرکزی و پردازش آنها، محصولات نهایی را به بازارهای داخل ایران و دیگر نقاط صادر کنند و بخش قابل توجهی از نیازهای کشورهای آسیای مرکزی را نیز تأمین کنند.

■ **دورنمای فعالیت مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران در دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور چگونه است؟**

□ فعالیت مناطق آزاد از ابتدای برنامه دوم آغاز شد. تاکنون طرح جامع مناطق تهیه و کاربری زمین در این طرح پیش‌بینی شده است. از آنجا که هدف اصلی مناطق آزاد، صادرات است و بودجه دولتی نیز در این مناطق صرف نمی‌شود، توسعه مناطق به‌طور کلی با سرمایه بخش خصوصی انجام می‌شود. لذا به‌میزانی که از

در یک سال آینده حدود ۲۰۰ واحد تولیدی فعال در مناطق آزاد کشور خواهیم داشت. باید به این نکته نیز توجه نمود که بخش عمده فعالیت‌های انجام شده در مناطق آزاد در سه سال گذشته مربوط به ایجاد امکانات زیربنایی نظیر احداث فرودگاه، اسکله‌ها، شبکه‌های مخابراتی، راه‌های دسترسی، خطوط انتقال برق، تأمین آب و غیره بوده است.

■ **در حال حاضر مناطق آزاد ایران چه کالاهایی را به بازارهای خارجی عرضه می‌کنند؟**

□ کالاهای مختلفی از جمله پمپ آب، لنج، رایانه و... از مناطق آزاد ایران صادر می‌شود.

باید توجه داشت تولیدات مناطق آزاد فعلاً نیازهای بازار داخلی را تأمین نمی‌نماید و به عبارتی موجب صرفه‌جویی ارزی می‌شود. حضور در بازارهای جهانی و صادرات کالا احتیاج به زمان بیشتری دارد. نمی‌توان انتظار داشت مناطق آزادی که سه سال از تصویب قانون آن در مجلس می‌گذرد و هنوز درگیر تکمیل زیربناهاست، بسلافاصله تولیداتش قدرت رقابت با شرکت‌های شناخته‌شده جهانی که سالیان دراز در امر تولید و بازاریابی کار کرده‌اند، پیدا کند.

■ **چه توصیه‌ای به سرمایه‌گذاران در مناطق آزاد تجاری ایران دارید؟**

□ با وجود تسهیلات قانونی در مناطق آزاد و دسترسی به بازارهای بکر شمال ایران و نیز موقعیت جغرافیایی ایران، زمینه‌های سرمایه‌گذاری برای تولید و

به قدر کافی وجود دارد، شکل گرفته‌اند. به نظر می‌رسد که این مناطق به سرعت جای خود را در اقتصاد ایران پیدا کنند. پس از سیرجان، منطقه ویژه اقتصادی سرخس، بندرانزلی و به تازگی منطقه ویژه خوزستان در وسعت ۲۰۰۰ هکتار ایجاد شده‌اند.

■ موقعیت منطقه ویژه اقتصادی بندرانزلی و نیز خوزستان چگونه است؟

□ منطقه ویژه اقتصادی بندرانزلی با عنایت به سابقه طولانی این بندر در کشتیرانی به سوی کشورهای همسایه شمالی، دسترسی به راه‌های ارتباطی داخلی، وجود نیروی انسانی در سطوح مختلف فنی و علمی، انتخاب و ایجاد شد. منطقه ویژه اقتصادی بندرانزلی در ۴۰ هکتار از زمین‌های شرق اسکله بندر و ۱۴۰ هکتار زمین‌های اطراف بندر انزلی (در فاصله ۱۵ کیلومتری بندر) برای فعالیت‌های تولیدی و انبارداری تأسیس شده است.

ایران انجام داده‌اند، وارد عمل خواهند شد.

■ مناطق ویژه اقتصادی ایران چه وضعیتی دارند و مناطق جدیدی که اعلام شده‌اند چه موقعیتی دارند؟

□ مناطق ویژه اقتصادی همان مناطق حراست‌شده گذشته است که با تصویب بند «د» تبصره ۲۵ آیین‌نامه مناطق ویژه اقتصادی ایجاد شده‌اند. این مناطق از نظر مقررات صادرات و واردات آزادی عمل دارند و مشمول مقررات صادرات و واردات کل کشور نیستند. اولین تجربه آن منطقه ویژه اقتصادی سیرجان است که پنج سال از تأسیس آن می‌گذرد و از نظر ایجاد انبار مقام اول را بین مناطق آزاد و مناطق ویژه دارد و فعالیت‌های تولیدی نیز به خوبی راه افتاده است.

در مکان‌یابی مناطق ویژه اقتصادی دقت کافی مبذول شده است و در مناطقی که زمینه تولید، انبارداری و ترانزیت کالا

سرمایه بخش خصوصی جذب شود، فعالیت اقتصادی در مناطق آزاد گسترش می‌یابد.

انتظار می‌رود تا پایان دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی کشور، امکانات زیربنایی مناطق آزاد به میزان کافی توسعه پیدا کند تا جذب سرمایه شتاب بیشتری پیدا کند.

■ آیا در زمینه جذب سرمایه‌گذاری خارجی در مناطق آزاد تجاری - صنعتی ایران خوش بین هستید؟

□ بله، من فکر می‌کنم با تصویب قانون اخیر در مجمع تشخیص مصلحت در مورد مجاز بودن افتتاح شعب بانک‌های خارجی و همچنین سیاست‌های ویژه ارزی در مناطق آزاد، بسیاری از سرمایه‌گذاران خارجی که بررسی‌های اولیه را برای سرمایه‌گذاری در مناطق آزاد

منطقه ویژه اقتصادی خوزستان در کنار بندر خرمشهر و آبادان با توجه به سابقه طولانی تجارت در این بندر، عبور خط آهن، نزدیکی به میادین نفت و دسترسی به آبراه‌های بین‌المللی انتخاب شد. ایجاد واحدهای صنعتی در این منطقه توجیه اقتصادی دارد و به کاهش بیکاری نیروی انسانی منطقه کمک می‌کند. زمین موردنیاز برای ایجاد منطقه ویژه اقتصادی خوزستان بدون لطمه‌زدن به کشاورزی منطقه برای انجام فعالیت‌های تولیدی به وسعت ۲۰۰۰ هکتار منظور شده است.

دورنمای فعالیت در مناطق ویژه اقتصادی بر محورهای تولید صنعتی، انبارداری و ترانزیت کالا استوار است و کشاورزی در این مناطق در خدمت صنایع تبدیلی است تا نیازهای بازار داخلی تأمین و مازاد تولیدات صادر شود. □